

رابطه ی بین هویت و حمایت اجتماعی والدین در میان نوجوانان

نیما ساج سیاری^۱، حمیدرضا حسین شاهی^۲
و بایرامعلی رنجگر^۳

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۸۸/۱/۱۲ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۸۹/۰۵/۲۰

هدف پژوهش حاضر، بررسی نقش حمایت اجتماعی والدین بر شکل گیری هویت نوجوانان است. بدین منظور، از بین دانش آموزان مقطع متوسطه ی شهر رودهن ۱۰۰ نفر (۵۰ نفر دختر و ۵۰ نفر پسر) به صورت نمونه گیری خوشه ای ساده انتخاب و با آزمونهای حمایت اجتماعی والدین و هویت بنسون و آدامز مورد آزمون قرار گرفتند. تحلیل آماری نشان داد که بین سبک هویت پیش رس و حمایت اجتماعی والدین رابطه ی معنی داری وجود دارد. همچنین از نظر تفاوت های جنسیتی مشخص شد که دانش آموزان دختر نسبت به دانش آموزان پسر از حمایت اجتماعی بیشتر والدین برخوردارند و اکثر آنها دارای هویت پیش رس هستند.

واژه های کلیدی: هویت، حمایت اجتماعی والدین، نوجوانان، تفاوت های جنسیتی

مقدمه

خود، مهمترین مضمون روان شناختی در رشد هویت است که مرتبط با سایر عناصر اجتماعی فرهنگی، عاطفی و عقلانی است. به طور مثال، اریکسون^۴ (۱۹۶۳) هویت ایگو را از لحاظ ذهنی آگاهی از این واقعیت تعریف می کند که در آن یک نوع همسانی خود نسبت به روش های یکپارچه سازی ایگو وجود دارد و این روش ها در حفظ همسانی و معنای خویشتن برای دیگران موثر است. از نظر اریکسون (۱۹۶۳) هویت به عنوان ادراکی از خود مطرح می شود که انسجام میان تجارب گذشته، حال و آینده است. هویت یابی، در دوران نوجوانی و به موازات رشد فیزیکی شناختی، اجتماعی و عاطفی اهمیتی خاص می یابد. بسیاری از نوجوانان با شور زیادی از خود سوال می کنند که جایگاه اجتماعی من کجاست؟ شغل آینده ی من چیست؟ رشته ی تحصیلی من چه

۱. هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن Nima.sadra@yahoo.com

۲. هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن

۳. مدرس دانشگاه آزاد اسلامی رودهن

4. Erikson

خواهد بود؟ سرانجام با چه کسی ازدواج خواهم کرد؟ و بالاخره ارزش های مذهبی، اخلاقی و فلسفی من چه خواهد بود؟ انتخاب راه ها و ارزش های ممکن برای نوجوانان چندان ساده نیست چرا که آنها با طیف گسترده ای از انتخاب های ممکن مواجه میشوند و با توجه به تنوع انتخاب، باید تصمیم بگیرند.

به اعتقاد جیمز مارش، هویت، سازمانی درونی خود جوش و پویاست که از سابق ها، توانایی ها باورها و تجارب گذشته ی فرد نشات می گیرد. وی با الهام از نظریه ی اریکسون، در این زمینه پژوهشهای مفصلی انجام داده و نهایتاً به چهار نوع هویت دست یافته است. هویت های چهارگانه ی او لزوماً مراحل مختلفی از یک زنجیره ی رشدی نیست ولی در عین حال، ماهیت ثابتی نداشته و ممکن است به مرور دستخوش دگرگونی شود. از نظر او بعضی از نوجوانان، بحران هویت را با موفقیت پشت سر گذاشته و نسبت به اهداف معینی تعهدات لازم پیدا کرده اند. این نوجوانان به طور فعال وقت زیادی را صرف حل و فصل مسایل مهم زندگی کرده اند. این گروه انعطاف پذیرند و با فکر و درایت عمل می کنند، اعتماد به نفس بالایی دارند و تحت شرایط فشار مقاومت خوبی نشان میدهند. آنها افرادی نسبتاً خود مختارند و در روابط اجتماعی، علاوه بر داشتن اعتماد به نفس شوخ طبع بوده و ظرفیت فراوانی برای ایجاد روابط صمیمی با دیگران دارند. گروه دیگر، بدون داشتن تجربه ی بحران نوجوانی، نسبت به اهداف خاصی احساس تعهد پیدا کرده اند. اکثر آنها در چارچوب برنامه هایی که دیگران و به ویژه والدین از قبل برای آنها تدارک دیده اند، اهداف خاصی را پذیرفته اند. در واقع این گروه، هویت پیش رس کسب کرده اند. مثلاً انتخاب رشته ی تحصیلی، نوع شغل، همسر و حتی سبک زندگی آنان توسط والدین تعیین شده است. این نوجوانان انعطاف ناپذیرند، در زندگی احساس رضایت می کنند و به شدت به خانواده های خود وابسته اند. آنها باورهای قوی مذهبی دارند، به نظم و قانون اعتقاد راسخ دارند و از مراجع قدرت پیروی می کنند. هرگاه باورها و عقایدشان از طرف دیگران تهدید شود، حالتی جزامی پیدا می کنند. گروه سوم، نوجوانانی هستند که ابهام هویت دارند. این گروه شامل نوجوانانی است که هیچ نوع بحرانی را سپری نکرده و در عین حال به اهداف خاصی هم احساس تعهد نمی کنند. آنها ظاهراً افرادی «بی خیالند»، تمایل به انتخاب اهداف خاصی ندارند، توان برقراری روابط صمیمی و خالص را با اطرافیان خود نداشته و روی هم رفته افرادی سطحی، ناخرسند و تنهائند. سرانجام گروه چهارم، هنوز در جهت کسب هویت تلاش می کنند و همواره در حالتی دوگانه به سر می برند، آنها افرادی رقابت

طلب، مضطرب، زنده دل، پر حرف و در عین حال دستخوش تعارضند. غالباً این افراد با والد غیر همجنس خود رابطه ی نزدیکتری دارند و مایلند که با دیگران نیز روابطی صمیمی برقرار کنند، البته در بسیاری از آنان این خواسته تحقق پیدا نمی کند.

نوجوانان و بزرگسالانی که احساس هویت قوی دارند، خویش را مجزا و جدا از دیگران می دانند. نوجوان موقعی خود را درک می کند که بین تصویری که از خود دارد و آن تصویری که از استنباط و انتظار دیگران از خودش دارد، هماهنگی لازم را ایجاد کند. هر عاملی که در این استنباطهای نوجوان از خود، ایجاد اختلال کند موجب سر در گمی و آشفتگی هویت و ناتوانی در رسیدن به یکپارچگی و تداوم در ادامه ی تصورات فرد از خودش میشود (احدی و جمهری، ۱۳۸۵).

عوامل متعددی مانند حمایت اجتماعی، در فرایند هویت یابی نقش دارند. پژوهش های اخیر به خوبی نشان داده است که دریافت حمایت اجتماعی از سوی افراد، برای مقابله با رویدادهای استرس زا اهمیت زیادی دارد (لیکی و کسادی، ۲۰۰۹). پژوهشگران به منظور مفهوم سازی بهتر حمایت اجتماعی و معنی بخشیدن به تعارض های نظری، سعی کرده اند سازه ی حمایت اجتماعی را از طریق اعمال و رفتارهای دیگران، کارکردهای این اعمال و نحوه ی دریافت افراد از این اعمال تعریف کنند (بارراو آینلی^۲، ۲۰۰۵؛ ساراسون و همکاران^۳، ۲۰۰۶).

پژوهش روی و همکاران^۴ (۲۰۰۶) نشان داده است که بین حمایت والدین و افسردگی و بین کنترل رفتاری والدین و بزهکاری نوجوانان رابطه ی منفی وجود دارد؛ به عبارت دیگر، هر قدر حمایت والدین بیشتر باشد افسردگی در نوجوانان کاهش می یابد و هر قدر کنترل رفتاری والدین بالا باشد از میزان بزهکاری آنها کاسته می شود. یافته های کلدول و همکاران^۵ (۲۰۰۴) حاکی از این است که بین حمایت پدر و توجه مخصوص از سوی وی با مصرف اندک الکل و هویت یافتگی رابطه ی معنی داری وجود دارد. تاثیر خانواده در شکل گیری هویت در پژوهش های مختلف تایید شده است (بایرز و گوسنر^۶، ۲۰۰۸؛ گرین و کمپل^۷، ۲۰۰۰؛ فابر^۸ و همکاران^۹، ۲۰۰۳). در مجموع، نقش شیوه های فرزند پروری (گلفم و گال^{۱۰}، ۲۰۰۵) داشتن محیطی شفاف و صمیمی (دیپان^{۱۱}، ۲۰۰۰؛ کانافو و اسکوارتز^{۱۲}، ۲۰۰۴). مطالعه ی بنسون و جانسون^{۱۳} (۲۰۰۹) پیرامون بافت خانواده ی نوجوان و شکل گیری هویت در بزرگسالی با استفاده از داده های مطالعه ی طولی ملی سلامت نوجوانان

1. Lakey & Cassady
2. Barrera & Ainlay
3. Sarson

4. Roy
5. Cold well
6. Beyers & Goossens

7. Green & Campbel
8. Faber
9. Gulfem & Gul

10. Diane
11. Knafo & Schwartz
12. Benson & Johnson

نشان می دهد که نوجوانان خانواده های تک والد یا فرزند خوانده و نه خانواده های خوانده دو والدی، در مقایسه با خانواده های دو والدی طبیعی به احتمال بیشتر به عنوان بزرگسال، هویت می یابند و در پژوهش سارتر (۱۹۹۹) نشان داده شد که بین نظارت والدین بر عملکرد مدرسه نظارت اجتماعی و حمایت یا هویت یافتگی، رابطه ی معنی داری وجود دارد. در پژوهش حاضر، میزان هویت شکل گرفته و نقش عوامل خانوادگی (بخصوص حمایت اجتماعی والدین) بر آن، مورد بررسی قرار گرفته است.

روش

جامعه ی آماری، نمونه و روش نمونه گیری

جامعه ی آماری پژوهش حاضر، شامل دانش آموزان مدارس متوسطه ی پسرانه و دخترانه ی دولتی شهر رودهن، در سال تحصیلی ۸۸-۸۷ است. از آن جا که طرح پژوهش حاضر از نوع همبستگی است و روش تعیین حجم نمونه در طرح های همبستگی طبق جدول مقادیر بحرانی پیرسون با حداقل انتظار همبستگی ۲۰٪ در سطح آلفای ۵٪ است، حجم نمونه برابر ۱۰۰ نفر (۵۰ نفر دانش آموز پسر و ۵۰ نفر دانش آموز دختر) با روش نمونه گیری خوشه ای ساده انتخاب و مورد آزمون قرار گرفتند.

ابزار

متغیرهای اصلی پژوهش (هویت و حمایت اجتماعی) از طریق ابزارهای زیر اندازه گرفته شد: *آزمون بینسون و آدامز (۱۹۸۵)*: این پرسش نامه براساس نظریه ی اریکسون و مارشه است و چهار بعد هویتی آشفته، پیش رس، معلق و هویت یافته را ارزیابی می کند. پاسخ به هر کدام از ماده ها به صورت کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم است. پایایی آزمون با استفاده از روش آلفای کرونباخ برای هر کدام از خرده مقیاس ها به ترتیب عبارتند از هویت یافته (۰/۷۵) پیش رس (۰/۸۱) معلق (۰/۷۱) و آشفته (۰/۸۴). اعتبار این آزمون، با آزمون هویت بلاک و اجز همبستگی ملاکی معنی داری دارد. *مقیاس ادراک شده ی خانواده^۱*: این مقیاس توسط پروسیدانو و هلر^۲ ساخته شده است. این پرسش نامه حاوی ۲۰ سوال است که برای سنجش میزان ارضای نیاز انسان از حمایت خانواده ساخته شده است. پاسخ به هر سوال به صورت بلی، خیر و نمی دانم است. پایایی این آزمون ۰/۹۰ به دست آمده است.

1. Perceived social support – family scale

2. Procidano & Heller

یافته ها

در جدول ۱ میانگین و انحراف معیار متغیرهای مورد بررسی ارایه شده است.

جدول ۱: میانگین و انحراف معیار متغیرهای مورد بررسی

متغیر	میانگین		انحراف معیار	
	دختر	پسر	دختر	پسر
هویت پیش رس	۳۸/۲۸	۳۲/۳۴	۲/۱۰۶	۱/۶۷۷
هویت معلق	۴۶/۷۲	۵۰/۲۶	۱/۱۱۸	۱/۰۹۹
هویت یافته	۵۱/۲۰	۵۶/۷۲	۱/۵۷۰	۱/۳۵۱
هویت آشفته	۳۶/۶۱	۳۲/۵۴	۱/۴۶۴	۱/۳۶۵
حمایت اجتماعی	۲۷/۲۶	۲۴/۰۶	۱/۲۱۵	۰/۸۳۳

نتایج جدول ۲ نشان می دهد که مجذور همبستگی از نظر آماری معنی دار است ($P < 0/01$)، $r = 1/98$ ، $df = 8/531$ ، $f = 8/531$ مجذور اصلاح شده ی ضریب همبستگی چند گانه حاکی از این است که ۷/۱ درصد حمایت اجتماعی ناشی از سبک های هویت است.

جدول ۲: خلاصه مدل

خطای معیار برآورد	R^2 اصلاح شده	R^2	R	مدل
۷/۲۳۴	۰/۰۷۱	۰/۰۸۰	۰/۲۸۳	۱

نتایج جدول ۳ نشان می دهد که مدل بدست آمده در سطح آلفای ۱ درصد معنی دار است.

جدول ۳: تحلیل واریانس معنی داری مجذور همبستگی

معنی داری	F	MS	Df	SS	مدل
۰/۰۰۴	۸/۵۳۱	۴۴۶/۳۹۷	۱	۴۴۶/۳۹۷	رگرسیون ۱
		۵۲/۳۲۷	۹۸	۵۱۲۸/۰۴۳	باقی مانده
			۹۹	۵۵۷۴/۴۴۰	کل

جدول ۴: ضرایب رگرسیون

معنی داری	t	ضرایب استاندارد شده		B	مدل
		Beta	ضرایب استاندارد نشده		
۰/۰۰۰	۱۰/۰۶۸	۰/۲۸۳	خطای معیار	۲۰/۱۹۶	ثابت ۱
۰/۰۰۴	۲/۹۲۱		خطای معیار	۰/۱۵۵	پیش رس

در جدول ۴، با توجه به ضرایب رگرسیون بدست آمده، مشخص شد که از بین سبک های هویت فقط سبک هویت پیش رس رابطه ی معنی داری با حمایت اجتماعی والدین دارد.

جدول ۵: خلاصه محاسبات مانووا ی سن، جنسیت و هویت

منابع	وابسته	SS	df	MS	F	معنی داری	مجذور اتا
	آشفته	۱۲۰۳۰۳/۰۶۰	۳	۴۰۱۰۱/۰۲۰	۴۰۹/۰۶۸	۰/۰۰۰	۰/۹۲۷
مدل	پیش رس	۱۲۶۰۸۳/۳۲۳	۳	۴۲۰۲۷/۷۷۴	۲۳۶/۵۲۶	۰/۰۰۰	۰/۸۸۰
	معلق	۲۳۵۴۶۷/۱۸۹	۳	۷۸۴۸۹/۰۶۳	۱۲۶۸/۹۴۷	۰/۰۰۰	۰/۹۷۵
	هویت یافته	۲۹۲۰۳۳/۵۱۱	۳	۹۷۳۴۴/۵۰۴	۹۰۷/۱۴۸	۰/۰۰۰	۰/۹۶۶
	آشفته	۳۰۹/۲۶۰	۱	۳۰۹/۲۶۰	۳/۱۵۵	۰/۰۷۹	۰/۰۳۱
سن	پیش رس	۵۲۱/۶۲۳	۱	۵۲۱/۶۲۳	۲/۹۳۶	۰/۰۹۰	۰/۰۲۹
	معلق	۲۵/۸۸۹	۱	۲۵/۸۸۹	۰/۴۱۹	۰/۵۱۹	۰/۰۰۴
	هویت یافته	۱۰۳/۵۹۱	۱	۱۰۳/۵۹۱	۰/۹۶۵	۰/۳۲۸	۰/۰۱۰
	آشفته	۵۲۹۸/۳۵۶	۲	۲۶۴۹/۱۷۸	۲۷/۲۴	۰/۰۰۰	۰/۳۵۸
جنسیت	پیش رس	۶۷۵۰/۴۹۳	۲	۳۳۷۵/۲۴۷	۱۸/۹۹۵	۰/۰۰۰	۰/۲۸۱
	معلق	۴۵۵۴/۰۷۵	۲	۲۲۷۷/۰۳۸	۳۶/۸۱۳	۰/۰۰۰	۰/۴۳۲
	هویت یافته	۵۲۶۰/۷۸۲	۲	۲۶۳۰/۳۹۱	۲۴/۵۱۳	۰/۰۰۰	۰/۳۳۶
	آشفته	۹۵۰۸/۹۴۰	۹۷	۹۸/۰۳۰			
خطا	پیش رس	۱۷۲۳۵/۶۷۷	۹۷	۱۷۷/۶۸۷			
	معلق	۵۹۹۹/۸۱۱	۹۷	۶۱/۸۵۴			
	هویت یافته	۱۰۴۰۸۰/۴۸۹	۹۷	۱۰۷/۳۰۴			
	آشفته	۱۲۹۸۱۲	۱۰۰				
کل	پیش رس	۱۴۳۳۱۹	۱۰۰				
	معلق	۲۴۱۴۶۷	۱۰۰				
	هویت یافته	۳۰۲۴۴۲	۱۰۰				

داده های جدول ۵ نشان می دهد که سن، تاثیر معنی داری بر شکل گیری هویت ندارد اما جنسیت تاثیر معنی داری بر هویت دارد. مقایسه ی اندازه های اثر، نشان داد که بیشترین تفاوت به ترتیب در سبک های هویت معلق (۰/۴۳۲) هویت آشفته (۰/۳۵۸) هویت یافته (۰/۳۳۶) و هویت پیش رس (۰/۲۸۱) است. در جدول ۶، میزان حمایت اجتماعی را در دختران و پسران مقایسه کرده ایم. همان طور که این جدول نشان می دهد با ۹۵ درصد اطمینان می توان نتیجه گرفت که دانش آموزان دختر بیش از دانش آموزان پسر حمایت اجتماعی دریافت می کنند.

جدول ۶: خلاصه ی مقایسه ی حمایت اجتماعی در دختران و پسران

معنی داری	درجه آزادی	t	انحراف معیار	میانگین	تعداد	حمایت اجتماعی
P<۰/۰۵	۹۸	۲/۱۷۲	۸/۵۹۵	۲۷/۲۶	۵۰	دختر
			۵/۸۸۸	۲۷/۰۶	۵۰	پسر

بحث و نتیجه گیری

یافته ها نشان داد که، بین سبک هویت پیش رس و حمایت اجتماعی والدین رابطه ی معناداری وجود دارد. مطالعه ی کلوپاترا^۱ و همکاران (۲۰۰۸) حاکی از این است که حمایت ارتباطی والدین، با هویت پیش رس بالاتر و هویت معلق پایین در میان دانش آموزان، رابطه ی معنی دار دارد. نتایج پژوهش سارتر (۱۹۹۹) نیز موید این است که حمایت اجتماعی والدین، موجب کاهش هویت در نوجوانان می شود. آن دسته از نوجوانانی که به هویت پیش رس می رسند، کسانی هستند که نسبت به اهداف خاصی تعهد پیدا کرده اند. برای نمونه انتخاب رشته ی تحصیلی شغل، همسر و حتی سبک زندگی آنان توسط والدین تعیین شده است. این نوجوانان انعطاف ناپذیرند، در زندگی احساس رضایت می کنند و به شدت به خانواده های خود وابسته اند. آن ها باورهای قوی مذهبی دارند، به نظم و قانون اعتقاد راسخ دارند، از مراجع قدرت پیروی می کنند و هرگاه باورها و عقایدشان از طرف دیگران تهدید شود، حالتی جزمی پیدا می کنند. پژوهش سارتر (۱۹۹۹) حاکی از این است که دختران به سبک هویت پیش رس و آشفته گرایش بیشتری دارند و نسبت به دانش آموزان پسر از حمایت اجتماعی والدین بیشتر برخوردارند. یافته های این پژوهش نیز نشان داد که دختران ارتباط نزدیک تری با والدین خود دارند.

منابع

- احدی، حسن و جمهری، فرهاد. (۱۳۸۵). روان شناسی رشد، تهران: پردیس.
- Barrera, M., & Ainaly, S. L. (2005). The structure of social support: A conceptual and empirical analysis. *Journal of Community Psychology*, 11, 133-143.
- Beyers, W., Goossens L. (2008). Dynamics of perceived parenting and identity formation in late adolescence. *Journal of Adolescence*. 31,165-86.

1. Cleopatra

- Carolyn, E., & Sartor, J. Y. (2004). The Relationship between Positive Parental involvement and Identity achievement during adolescence. Available at: www.findarticles.com Issue: Sumer.
- Cleopatra, H., Caldwell, R. M., & Sellers, D. H. B. (2008). Conceptualizing and assessing social support in the context of the family. *American Journal of Community Psychology*, Vol. 34, Nos. 1/2, September.
- Diane, E. L. (2000). *The relationship between family environment, identity development and autonomy in young adults* [dissertation]. Eastern Michigan University.
- Dorothy, Rogers. (1987). *Issues in Adolescent Psychology*. NY by: Meredith Inc.
- Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and Crisis*. New York: Norton.
- Erikson, F. (1963). *Childhood and Society*. New York; w. w. Norton and Co. inc.
- Faber, A. J., Edwards, A. E., Baure, K. S., Wetchler, J. L. (2003). Family structure: Its effects on adolescent attachment and identity format. *American Journal of Family Therapy*, 31, 243-55.
- Green, J. D., & Campbel, W. K. (2000). Attachment and exploration in adults: Chronic and contextual accessibility. *Personality & Social Psychology Bulletin*, 26, 452- 61.
- Gulfem, C. S., & Gul, A. (2005). Parental attitudes and ego identity status of Turkish adolescents. *Adolescence*. 40, 847-59.
- Knafo, A., Schwartz, S. H. (2004). Identity formation and parent child value congruence in adolescence. *British Journal of Developmental Psychology*, 22, 438- 9.
- Lakey, B., & Cassady, P. B. (2009). Cognitive processes in perceived social support. *Journal of Personality and social Psychology*, 59, 337- 348.
- Papalia, D., et al. (2006). *Human Development*. NW:McGrawhill
- Sarason, I. G., Levine, H. M., Basham, R. B. & Sarason, B. R. (2006). Assessing social support: The social support questionnaire. *Journal of Personality and Social Psychology*, 44, 127-130.
- Sartor, C. E. (1999). *The influence of Parental Monitoring and Support on Adolescent Identity Development*. ED 430194 ERIC.
- Smith, R. B., & Brown, R. A. (1997). The impact of social support on gay male. *Social Psychology*, 44, 127-130.
- Younis, J. & Smollar. (1985). *Adolescent relations with mothers, fathers & friends*. Chicago: The university of Chicago Press.